

INSECTEN

IN DE KIJKER DEEL 4

In dit nummer bespreken we de orde van de hemiptera of snavelinsecten. Voor een laatste maal de insecten die als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat ze een onvolledige gedaanteverwisseling kennen.

De meeste snavelinsecten leven in alle stadia op het land, maar er zijn een aantal uitzonderingen op deze regel. Een gezamenlijk kenmerk is wel dat ze allemaal beschikken over een steeksnuit en hun voedsel (plantaardig of dierlijk) opzuigen. Het aantal soorten voor België wordt geschat op meer dan 1.000. Ze hebben ook niet allemaal zo'n goede naam omdat verschillende ervan schade aanrichten aan gewassen die door de mens geteeld worden, denk dan maar aan o.a. de bladluizen.

Wantsen

Het lichaam van deze groep is afgeplat en de vleugels zijn over het lichaam gevouwen. Het voorste vleugelpaar is maar voor de helft verhard. Daar waar de vleugels over elkaar liggen krijg je dan de typische 'wantsendriehoek'. Wantsen worden nog al eens verward met kevers, maar hiervan zijn de

zilveren-schaatsenrijder

bootsmannetje

voorvleugels volledig verhard en krijg je dus niet deze driehoekige figuur achteraan.

Er zijn waterwantsen en landwantsen, en ook nog een groep die hier ergens tussen zit.

Waterwantsen brengen hun ganse leven door in het water en zijn dus minder zichtbaar. Maar sommige soorten gaan actief op zoek naar voedsel en kunnen dus vliegen. Een voorbeeld hiervan zijn de **bootsmannetjes** of ruggeswemmers. Zijn voedsel bestaat uit kleine visjes, kikkerlarven en andere grotere insecten. Hun onder- en bovenkant is anders gekleurd zodat van onder of boven gezien niet goed opvallen, een staaltje van gedegen camouflage. In het water kan je tussen de vegetatie ook de waterschorpioen aantreffen. Zijn voorste paar poten

zijn uitgegroeid tot grijporganen waarmee hij zijn prooi vangt. De grotere waterwantsen neem je best niet vast met de blote hand, hun steek kan pijnlijk zijn, maar is totaal ongevaarlijk.

Op het wateroppervlak leven dan weer de **schaatsenrijders**. Zij glijden als het ware over het wateroppervlak op zoek naar kleine prooien. Zuiver water is belangrijk voor hen. Op

pyjamaschildwants

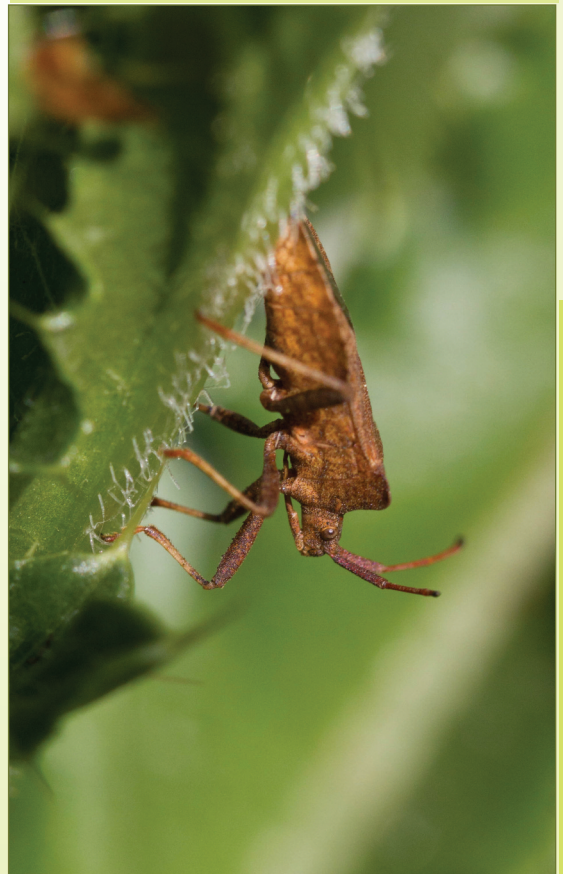
hun poten staan waterafstotende haartjes waardoor ze blijven drijven. Daalt de oppervlaktespanning van water, bvb. door waterverontreiniging, dan zakken ze letterlijk door het water.

De landwantsen vormen een zeer grote groep van insecten, de meeste zijn niet groter dan 1,5 cm. De meest bekende is misschien wel **pyjamaschildwants**, deze valt op door zijn rood-zwart gebandeerde lichaam. Dit is in feite een meer zuidelijke soort, maar die als gevolg van de klimaatopwarming ook bij ons zeer algemeen is geworden en tref je ze vaak aan op schermbloemigen. Een andere soort die je regelmatig aantreft is de **zuringrandwants**, deze is meer bruinachtig gekleurd waardoor ze minder opvalt. De meeste van deze wantsen zijn vegetariërs, maar de groep van de **roofwantsen** voeden zich met andere insecten. Roofwantsen worden ook ingezet voor de biologische bestrijding van plaaginsecten.

Een tip om de kleurenpracht en diversiteit van wantsen (en cicaden) te bekijken: leg een wit laken onder een boom en klop op de takken, de wantsen en cicaden zullen op dit laken vallen en met een

loepe kan je alles bestuderen.

zuringrandwants

zuringrandwants nimf

zuringrandwants

zuringrandwants nimf

geringde-roofwants

Cicaden

Cicaden onderscheiden zich van de wantsen door dat hun vleugels dakvormig boven het lichaam zijn geplooid. Eentje die iedereen wel kent, of al gevoeld heeft is het **schuimbeestje**. De larven van deze cicade omhullen zich met een schuimachtige substantie, vooral op wilgen kan je ze aantreffen. Dit schuimachtige omhulsel wordt gemaakt door opgezogen plantensappen 'op te kloppen'. Deze schuimmassa moet hen beschermen tegen mogelijke vijanden en tegen uitdroging. Deze schuimachtige massa wordt ook wel eens koekoeksspuug genoemd, maar heeft dus niets met deze vogel te maken. Het volwassen insect is weinig opvallend bruinachtig gekleurd. Zoals de meeste cicaden zijn het goede springers, ze springen tot wel 70 cm ver om te ontsnappen.

De meeste van onze inheemse cicaden zijn niet groter dan een centimeter, maar ook onze cicaden

schuimbeestje

kunnen zingen, hiervoor moet je niet naar Zuid-Frankrijk reizen. Alleen het is nauwelijks hoorbaar voor de mens omdat het in het ultrasone spectrum zit.

Plantenluizen

Deze groep wordt verder onderverdeeld in; bladvlooiën, witte vliegen, galvormende luizen, bladluizen en schildluizen. Zeker voor de tuiniers onder ons zullen dit geen onbekenden zijn.

Bladvlooiën zijn kleine (1,5 tot 5 mm) gevleugelde insecten die groen of bruin gekleurd zijn. Hun vleugels zijn dakvormig boven het lichaam gevouwen zoals bij de cicaden. In tegenstelling tot de cicaden hebben ze lange antennen.

Witte vliegen of motluizen hebben niets gemeen met vliegen, ze hebben ook twee paar witte of gemarmerde vleugels. De echte vliegen hebben maar één paar vleugels.

Bladluizen moet ik jullie waarschijnlijk niet voorstellen, de groep van galvormende luizen kunnen ook plantengallen veroorzaken. Bladluizen worden achteraan hun lichaam gekenmerkt door twee buisvormige organen. Bladluizen zuigen erg veel

plantensap op, dit is nodig om aan voldoende eiwitten te komen. Het overschot aan suikers scheiden ze af en dit druïpt op alles wat er onder staat. Dit zoete product wordt honingdauw genoemd, mieren zijn hier verzot op. Ook roetdauwschimmels kunnen hierop beginnen groeien. Bladluizen mogen dan niet echt sexy zijn, als je u echter verdiept in hun levenswijze en de ecologische verbanden ga je er verwonderd naar kijken.

Schildluizen vormen een speciale groep. De vrouwtjes hebben vleugels noch poten, ze zitten permanent vastgehecht aan de plant. Deze zijn nog nauwelijks als insect te herkennen. De mannetjes hebben wel één paar vleugels, maar deze worden zelden gezien. De voortplanting gebeurt in hoofdzaak ongeslachtelijk.

Kortom, de plantenluizen vormen een boeiende wereld, met vaak complexe levenscyclussen, maar hier dieper op ingaan zou ons te ver leiden.

In het volgende nummer komen de insecten met een volledige gedaanteverwisseling aan bod, we starten met de netvleugeligen en de vlinders.

*Marc Bogaerts
Foto's Brigitte Van Passel*